

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2023р.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ
ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.
УКЛАДАННЯ КАТАЛОГУ ІГОР

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВПм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Ісаєвої Дар'ї Юріївни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Іншаков А. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1. Розвиток мовленнєвої творчості дошкільників як психолого-педагогічна проблема	7
1.2. Сутність і зміст розвитку мовленнєво-творчої діяльності дітей передшкільного віку	14
1.3. Ігрова діяльність в контексті розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку	22
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2	33
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З УКЛАДАННЯ КАТАЛОГУ ІГОР ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ	33
2.1. Методика роботи з розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку засобами ігрової діяльності	33
2.2. Укладання каталогу ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку	47
2.3. Презентація каталогу ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку	55
Висновки до розділу 2	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мовленнєва творчість дітей передшкільного віку визначається багатьма чинниками, серед яких важливе значення має їхня ігрова діяльність. Гра – це не лише розвага, але й важливий етап у процесі психічного розвитку дитини. У грі діти виявляють свою творчість, розвивають мовлення, навички спілкування та уяву. Саме у цьому контексті вивчення особливостей розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку у ігровій діяльності стає актуальним та перспективним напрямком наукових досліджень.

Ігрова діяльність визначається індивідуальними особливостями кожної дитини, її соціальним середовищем та розвитком когнітивних функцій.

У даному дослідженні ми зосередимось на аспектах, пов'язаних з формуванням та розвитком мовленнєвої творчості під час ігрової взаємодії дітей.

Однією з ключових складових ігрової діяльності є уміння дітей уявляти, творити і спілкуватися. Рольові, конструктивні та творчі ігри сприяють розвитку мовленнєвої активності, розширенню словникового запасу та вдосконаленню граматичних навичок. Крім того, участь у грі розвиває навички спілкування, вчить дітей виражати свої думки та емоції, а також розвиває творчий підхід до вирішення завдань.

У даному дослідженні ми пропонуємо систематизувати та класифікувати різноманітні ігри, спрямовані на розвиток мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку. Створення каталогу ігор є необхідним етапом для з'ясування їхнього впливу на мовленнєвий розвиток дітей, а також для розробки рекомендацій для педагогів та батьків з метою сприяння оптимальному розвитку мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку через ігрову діяльність.

Актуальність даного дослідження обумовлена численним науковим вивченням, спрямованим на розвиток мовлення у дітей дошкільного віку. Дошкільний період є ключовим у формуванні мовленнєвих навичок, визначаючи рівень досягнень та виступаючи індикатором особистісної культури. Особливий акцент робиться на розвиток мовлення у старших дошкільників, оскільки саме в цей час встановлюється основа для подальшого розвитку мовлення та формування особистості.

Освітній напрям «Мовлення дитини» у Базовому компоненті дошкільної освіти визначається як один з основних і має на меті розвиток мовлення та формування ключових компетентностей у дошкільників, зокрема мовленнєвих, комунікативних та художньо-мовленнєвих [1]. Сутність цього освітнього напрямку полягає в глибокому підході до формування мовленнєвих та комунікативних вмінь у дітей, сприяючи їхньому мовленнєвому розвитку.

Змістове наповнення цього освітнього напрямку передбачає системний підхід до формування мовленнєвих та комунікативних навичок дітей, сприяючи становленню та розвитку їхньої мовленнєвої особистості. Ключовою складовою цього процесу є розвиток «зв'язного діалогічного і монологічного мовлення», що визначається як важлива частина змісту мовленнєвого розвитку дошкільників. [1, с. 18-19].

Розвиток мовлення є на часі для дітей старшого дошкільного віку ще й тому, що сприяє розвитку у них інтелекту, навчає чітко та ясно мислити, дозволяє встановлювати контакт зі співрозмовниками, сприяє узгодженню власних інтересів з іншими, формує такі якості як комунікабельність, ініціативність, доброзичливість, а також дозволяє брати участь у різних видах творчої діяльності.

Сучасні лінгводидактичні дослідження висвітлюють різні аспекти мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Науковці - А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Піроженко, С. Хитрова та інші, зосереджують свою увагу на вивченні розвитку словесної творчості як засобу самовираження старших

дошкільників та її взаємозв'язку з різними видами діяльності, такими як ігрова, образотворча, театралізована та музична.

У своїх дослідженнях – О. Білан, Н. Водолага, Н. Гавриш, В. Захарченко, Т. Постоян, Л. Шадріна, приділяють увагу особливостям навчання дітей сюжетній розповіді. Роботи Л. Артемової, А. Богуш, С. Дем'яненко, С. Довбні, А. Іншакова, І. Іншакової, Т. Піроженко, О. Сороки, Т. Швець – висвітлюють вплив гри на розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Використання гри для розвитку мовленнєвої творчості дошкільників має першочергове значення та є основним видом діяльності у цьому віці. В процесі гри у дітей старшого дошкільного віку формуються та закріплюються властивості, вміння й здібності, необхідні для виконання соціальних функцій.

Отже, вибір теми дослідження «Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку. Укладання каталогу ігор» обумовлений актуальністю та необхідністю вирішення насущних питань, пов'язаних із розвитком мовленнєвої творчості у дошкільників під час гри.

Мета дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні методичних особливостей сприяння розвитку мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку через ігрову діяльність.

Завдання дослідження включають:

1. Провести аналіз психолого-педагогічної літератури з питань розвитку мовленнєвої творчості дошкільників, розкривши її сутність та зміст.
2. Обґрунтувати особливості ігрової діяльності в контексті розвитку мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку.
3. Розглянути сутність методики роботи з розвитку мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку через ігрову діяльність.
4. Скласти каталог ігор, спрямованих на розвиток мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку, та представити його.

Об'єктом дослідження є мовленнєво-творча діяльність дітей передшкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ігровій діяльності.

Методи дослідження включають теоретичні підходи, такі як: аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури, а також нормативних документів. Емпіричні методи охоплюють спостереження за навчально-виховним процесом, вивчення передового педагогічного досвіду, анкетування, бесіди, аналіз результатів дослідження як кількісний, так і якісний.

Практичне значення роботи виявляється у тому, що матеріали, представлені в роботі, можуть бути використані вихователями для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ході ігрової діяльності.

Результати та основні висновки даної роботи включені до збірника наукових праць кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету. Зокрема, висновки магістерської роботи представлені у двох дослідженнях:

1. Ісаєва Д.Ю. «Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ігровій діяльності». Збірник наукових і науково-методичних праць студентів до III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня 2023 р.) / упоряд. О. В. Ковшар, І. Є. Іншакова. Вип. 14. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. С. 73–74.
2. Ісаєва Д.Ю. «Розвиток мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку через ігрову діяльність: особливості та педагогічні аспекти». The 8th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society» (October 9-11, 2023) SPC «Sciconf.com.ua», Kyiv, Ukraine. 2023. С. 531–535.

Структура даної роботи включає в себе вступ, два основних розділи з висновками до кожного з них, а також загальні висновки, перелік використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Розвиток мовленнєвої творчості дошкільників як психолого-педагогічна проблема

Одним із основних завдань дошкільної освіти є створення умов для формування індивідуальності кожної дитини, виявлення її самостійності, ініціативи та творчості в різних сферах діяльності. Це особливо актуально, оскільки дошкільне дитинство відрізняється унікальною природою, що сприяє самовираженню через природну емоційність та мовленнєву чутливість. Таким чином, мовленнєва творчість стає ключовим елементом для повноцінного розвитку дітей дошкільного віку.

У сучасних дослідженнях з цього питання висвітлено такими вченими, як А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, К. Крутій, Н. Луцан, Т. Піроженко та інші. Поняття «мова», «мовлення» та «культура мовлення» були вивчені такими дослідниками, як О. Ганич, Н. Гуйванюк, С. Ярмоленко, П. Коваль та ін.

Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільників отримав відображення в освітніх програмах, де визначено мету розвитку мовлення: формування мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентностей на дошкільному етапі.

Науковці - А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Н. Луцан, С.Макаренко, А. Омеляненко, Т. Піроженко, Ю. Руденко, Н. Улітовська, Л. Фесенко, С. Хитра та інші, вказують на великий творчий потенціал старших дошкільників у різноманітних видах мовленнєвої творчості, таких як ігрова, образотворча, літературна, театральна чи музична діяльність.

Серед ключових рис мовленнєвої творчості старших дошкільників виділяють постійну імпровізацію, одноактне виконання, унікальні способи

втілення художнього образу в словесному мистецтві та реалізацію естетичної функції мовлення.

Для визначення специфіки та сутності феномену «мовленнєвої творчості» слід розглянути такі поняття як «мова», «мовлення», «розвиток» та «розвиток мовленнєвої творчості дошкільників».

Тлумачення поняття «мова» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови подається як вміння висловлювати власні думки та ідеї за допомогою прийнятих у суспільстві звукових символів, відтворюючи існуючі явища та поняття, відповідно до загальноприйнятих правил комбінування цих символів. [7, с. 108].

Відповідно до термінологічного словника, укладеного І. Олійник та О. Ганич, визначення «мовлення» подається «процес вибору та застосування мовних засобів для спілкування з іншими учасниками конкретної мовної групи» [12, с. 129]. Мовлення є «формою існування живої мови, у цьому процесі мова функціонує і постійно розвивається. Мова та мовлення тісно пов'язані між собою і не розривно взаємодіють. Мовлення обґрунтовується на певній мові, у той час як сама мова проявляється у мовленні її користувачів. Мова щодо мовлення – явище загальне; вона належить усім, хто нею користується. Мовлення ж часткове, окреме, індивідуальне щодо мови» [12, с. 129-132].

Варто відмітити, що сутність феномену «мовлення» дослідники І. Біла [2], А. Богуш [3], М. Вашуленко [6], Т. Котик [29] визначають як «здатність людей до спілкування між собою за допомогою мови». Функції, що виконує мовлення – це спілкування, емоційне самовираження, повідомлення, вплив на інших людей мовленням, а для дітей мовлення – засіб успішного виховання і навчання.

Л. Калмикова наголошує, що за допомогою мовлення інформація транслюється у словесній формі та існує у вигляді комунікативної діяльності – спілкування та діяльнісного мислення – розуміння та усвідомлення почутого [24 с. 47].

На думку М. Лісіної, ключовими факторами формування мовлення як інструмента спілкування є:

- комунікативна функція, яка виявляється в тому, що дошкільник використовує мовлення лише під час ситуацій спілкування та за вказівкою дорослого партнера;
- когнітивна функція, що передбачає узагальнення словесних образів на основі сенсорного сприймання мовлення [35].

Науковці мають різні тлумачення поняття «розвиток». Він в основному описується як якісні зміни, появу нових елементів, механізмів, процесів і структур. За словами Т. Дуткевич, розвиток - це складний «інволюційно-еволюційний прогресивний рух, під час якого відбуваються прогресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові та активні зміни в людині» [15]. Л. Калмикова характеризує розвиток як «прогрес, незворотність, нерівномірність, збереження попереднього у новому, єдність, зміна та збереження» [24].

А. Богуш визначає мовленнєвий розвиток дошкільника як «формування у дітей відповідних мовленнєвих навичок та умінь, таких як правильна вимова звуків, відповідне поєднання слів і мовних засобів, а також використання слів у відповідних граматичних формах, з метою забезпечення нормативного процесу мовлення». [4, с. 168]. Він розглядає поняття «розвивати мовлення» як важливий аспект з точки зору норм літературної мови, включаючи правильність та доцільність мови, вміння використовувати різноманітні мовні засоби при формуванні зв'язних висловлювань [3, с. 14].

А. Іншаков, щодо розвитку мовлення у дошкільників, підкреслює, що «розвиток мовлення у дитини відбувається не тільки через формальне навчання тому, що здатність говорити — лише частина процесу формування мовлення. Оволодіння рідною мовою бере участь у собі більше, ніж лише активне навчання. Основна мета спеціальної навчальної діяльності відбувається в розвитку та формуванні мовлення у дитини» [20, с. 205]. За його думкою, дитина «оптимально оволодіває мовленням, навчається говорити,

використовуючи мовлення в процесі спілкування, яке організовано дорослим спрямоване на досягнення вміння мовлення. У навчальній діяльності, де основна ціль — вивчення мовлення, акцент робиться на досягнення певних результатів, а не на самому процесі навчання.» [20, с. 205].

Основи мовлення закладаються у першому році життя дитини вкладаються основи мовленнєвих навичок, а перші три роки є критичними для їхнього розвитку. Особливе значення має саме ранній вік до трьох років, коли діти найефективніше засвоюють мовлення. Цей процес є індивідуальним для кожної дитини.

Характеристика мовленнєвого розвитку дітей віком 5-7 років вказує на значний прогрес у володінні мовленнєвими навичками. Зазвичай діти цієї вікової групи має бути володіння граматично правильним мовленням, значний словниковий запас, вміння складати прості розповіді та розуміння, як створити слово за звуковими принципами. До півроку вони можуть розуміти велику кількість слів, оцінюється від 20 000 до 26 000, і розпізнавати мовленнєві помилки у спілкуванні інших людей.

Марина Савчин - дослідник комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільників, підтверджує ці факти, вказуючи, що діти віком 6-7 років вільно спілкуються, можуть складати казки, вірші, вести монологи та діалоги. Їхнє мовлення емоційне, завдяки використанню різних виражальних засобів.

Удосконалення мовленнєвої діяльності дошкільників відбувається через використання мовлення для контролю за поведінкою, розширення його експресивних засобів та формування вміння взаємодіяти на особистісному рівні. Також важливими факторами є усвідомлення ігрової ситуації, становлення здатностей до керування та коригування власним мовленнєвими діями, а також розвиток спроможностей оцінювання співрозмовника та адекватної поведінки у дитячих спільнотах.

Л. Калмикова вказує, що розвиток мовленнєвої творчої діяльності дошкільників залежить від раціонального поєднання різних видів діяльності в їхньому житті. Це включає ігрову, образотворчу, художню, музичну,

побутову, трудову, комунікативну, театральну та інші види діяльності. Мовленнєва діяльність в цьому контексті визначається як найбільш визначальна, з неї розвиваються інші види діяльності, згідно з думкою науковців А. Богуш та Н. Гавриш.

Щодо форм мовленнєвої діяльності, вони можуть приймати різні форми, такі як словесно-образотворча, театралізовано-ігрова, мовленнєво-творча, мовленнєво-художня, ігрова та мовленнєвотворча діяльність. Кожна з цих форм має свої особливості і сприяє розвитку різних аспектів мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку.

Відзначається, що мовленнєва творчість – один з найбільш складних видів творчості дошкільників, який проявляється та реалізується у взаємодії з різними видами дитячої діяльності. Передача специфіки практичної діяльності дитини, її вікових особливостей та мовленнєвого середовища суттєво впливає на характер мовлення та мовленнєву творчість. З іншого боку, це питання пов'язане із її унікальною, власною діяльністю, тому логіка дослідження визначає необхідність в першу чергу аналізу діяльнісного аспекту мовлення. Аналізуючи сферу мовленнєвої діяльності, таку як мовленнєва творчість, Н. Гавриш висвітлює, що «мовленнєва творчість, яка включає в себе написання казок, віршів, оповідань, сценаріїв, сюжетів і т. д., є самостійним, унікальним видом художньої творчості, що виявляється в процесі мовлення і є виразним показником володіння мовленням, певної мовленнєвої компетентності і бажання, а також здібності, як сказав Василь Сухомлинський, «висловити своє слово» [47, с. 12].

Науковиця підкреслює важливість думки, що мовленнєва творчість людини проявляється в її мовленні, якщо вона має визначений словниковий запас і певний життєвий досвід, зокрема художній «досвід і бажання висловити свою точку зору» [47, с. 13]. Н. Гавриш визначає мовленнєву творчість дошкільника як засіб і умову для всебічного гармонійного розвитку, виявлення свого сприйняття оточуючого світу та відношення до нього.

Зазначається, що ця творчість допомагає відкрити внутрішній світ, особливості сприйняття, уявлень, інтересів та здібностей дитини [47, с. 13].

А. Богуш та Н. Луцан тлумачать мовленнєво-творчу діяльність як діяльність, що «потребує застосування раніше набутих знань, мовленнєвих вмінь і навичок у нових ситуаціях і контекстах» [4, с. 7]. Науковці (А. Богуш [4], Н. Гавриш [11], Т. Котик [29]) відмічають, що усім видах мовленнєвої діяльності властивий творчий процес, що відбувається у відповідності з естетичними законами краси, що дарує людям глибоке естетичне задоволення [4, с. 39]. Згідно з умовами, відбувається творчий процес мовлення, ця активність може входити до різних категорій, об'єднуючи в собі як художні, так і естетичні аспекти.

Вагомий внесок у дослідження дитячої творчості вніс відомий український педагог В. Сухомлинський. Стверджував, що педагоги, які ігнорують природну творчу організацію дитини, надають перевагу творчому продукту, а не безпосередньо творчому процесу та участі в ньому дитини – припускаються помилки. В. Сухомлинський зауважив, що мовленнєва творчість у дітей показує їхні особливості переживання, почуття та думки, та вбачав у її значущий процес творчості, який сприяє розвитку розквіту особистості та розквіту особистості.

Один із засобів розвитку творчого мовлення у дітей В. Сухомлинський визначав дитячу казку, створену в гармонії з природою, та розглядав її як «цілісне духовне багатство» [45, с. 26], в якому відбито зміст і спрямованість думки, почуттів, переживань дітей.

Головною метою у розвиток творчості дітей В. Сухомлинський бачив створення особистості, яка має моральну силу, інтелектуальний потенціал та розвинене естетичне сприйняття. Підтримуємо думку В. Сухомлинського про те, що творчості треба вчити. За його словами вона не приходить просто з натхнення, тому в основу його підходу до навчання дітей було покладено живе слово педагога і творчість дитини, що є творенням власних думок. Перед початком індивідуального творчого процесу дитині необхідно наслідувати дії

педагога, вивчити точність та відповідність у виборі слів та іншого матеріалу, необхідного для дитячої творчості [48, с. 140].

I. Паласевич підкреслює, що мовленнєву творчість дошкільника слід розглядати у загальному контексті особистісного розвитку дитини, відзначається, що саме через продуктивність мовленнєвих навичок усне висловлення якісним творчим процесом. Продуктивність, яка базується на відтворенні, забезпечує створення комбінації мовленнєвих одиниць, які раніше були відсутні в мовленнєвому досвіді дитини. Для формування власної думки як результату творчого мислення мова самостійно обирає найбільший доцільний спосіб вірування мовленнєвих дій.

T. Піроженко висвітлює, що розвиток мовленнєвої особистості є ефективним, коли вона активно взаємодіє в повному обсязі мовленнєвої діяльності, в якій ключову роль виконує дорослий. Родинне спілкування визначається як головний чинник мовленнєвого розвитку дошкільника, яке повинно бути постійним, емоційно насиченим та правильно побудованим.

Формування уяви також визнається важливим елементом у розвитку мовленнєвої творчості дітей. Уява виникає саме в дошкільному дитинстві та розвивається в грі. Вона проявляється в різних видах діяльності, таких як конструктивна, образотворча, музична, літературно-художня. У дошкільному віці уява є відтворюючою та має мимовільний характер, але може розвиватися до високого рівня під керівництвом дорослого. Фізичні, соціально-емоційні, психологічні та інтелектуальні фактори сприяють розвитку уяви та перетворенню її в творчу.

Отже, можна зробити висновок, що розвиток мовленнєвої творчості у дошкільників передбачає набуття ними необхідних мовленнєвих знань, які вони використовують для створення зв'язних висловлювань. Науковий пошук підтверджує специфічну особливість мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку, а саме взаємодію цього виду творчості з іншими видами дитячої діяльності, такими як музична, образотворча, художня та літературна.

Розвиток мовленнєвої творчості дозволяє дітям наблизитися до світу прекрасного і відчутти естетичне задоволення від результатів своєї творчості, виявленого у самостійних зв'язних висловлюваннях. Це передбачає володіння певними нормами та закономірностями побудови різних типів висловлювань. Знахідка доводить, що розвиток мовленнєвої творчості в дошкільників сприяють такі аспекти, як: природна творча організація дитини (В. Сухомлинський); мовленнєвотворча діяльність дитини (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан); включення в повноцінну мовленнєву діяльність (Т. Піроженко); продуктивність мовленнєвих умінь дітей (І. Паласевич) та уява дошкільників, яка формується в процесі мовленнєвої діяльності (Т. Дуткевич).

1.2 Сутність і зміст розвитку мовленнєво-творчої діяльності дітей передшкільного віку

Відповідно до державного стандарту дошкільної освіти у дитини дошкільного віку мають бути сформовані різні види компетентностей. Сутність мовленнєвої компетентності зумовлена наявністю у своєму складі фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетентностей. Характеризують її набуті «Особистість характеризується здатністю до вільного спілкування на різних мовах, використанням власного мовлення в різних ситуаціях та для різних цілей, умінням свідомо контролювати мовлення та різні мовні засоби для самовірування» [1]. Відповідно мовленнєва творчість включає в себе як словесні висловлювання, так слухання, основу яких складають вміння і навички.

Досліджуючи історичні витоки формування інформації про мовленнєву діяльність, Т. Ушакова акцентує увагу на важливості вивчення природи мови. Це важливо, крім цих знань впливають висновки про розвиток творчості в галузі мовлення. Автор підкреслює основу мовленнєвого розвитку дитини складають: техніки мовлення, спілкування в конкретному сенсі

(встановлення стосунків з однолітками, уміння соціально взаємодіяти з людьми дорослими і дітьми). Все це є основою для вивчення структурної організації граматичних конструкцій з метою їх впровадження [43, с. 101].

М. Монтессорі, вивчаючи мовленнєвий розвиток дитини, визначала особливий період, який є найбільш чутливим для формування мовлення - від народження до шести років. Протягом цього періоду дитина активно засвоює мовленнєві конструкції. У старшому дошкільному віці діти усвідомлюють та засвоюють більш складні граматичні форми мовлення. За Монтессорі всі діти проходять одні й ті ж етапи розвитку мовлення, які включають у себе ранні вирази, формування речей із двох слів, а також уміння конструювати більш складні мовні структури.

Н. Хомський, аналізуючи психологічні аспекти мовлення у дошкільному віці, наголошував на вроджених здібностях дітей цього віку до розвитку мовленнєвої креативності. Він вказав наявність універсальної граматики на генетичному рівні, яка дозволяє дітям автоматично наблизитися до ідеальної загальної форми мови, що лежить в основі будь-якої мови. Цей дослідник визнавав, що передшкільний вік є ефективним для підготовки дитини до навчання.

Однак, на відміну від Хомського, лінгвіст М. Дональдсон сумнівався у важливості навчання в розвитку мовленнєвої творчості. Вона стверджувала, що діти оволодівають мовленнєвими конструкціями самостійно, а навчальна діяльність не є вирішальною. Дональдсон визнавала роль свідомості в інтелектуальних формах поведінки, зокрема у мовленні та спілкуванні.

Д. Лешлі, вивчаючи психолого-педагогічні питання щодо виховання дошкільників, аргументує ключові напрямки розвитку мовлення так: «розвиток здатності розуміти мовлення дорослих (рецептивна мова); покращення власного висловлювання (експресивна мова); формування правильної вимови слів» [43, с. 38]. На думку автора саме у віці 5 років відбуваються фундаментальні та важливі зрушення у розвитку мовлення, а саме: збагачується словниковий запас, збільшується використання

абстрактних понять, з'являється чітко і логічно впорядкована граматична структура речень, вдосконалюється здатність до узагальнення. У дитини передшкільного віку мова слугує засобом спілкування, розвиваються вміння контактувати, що дає дитини безпосереднє задоволення від процесу спілкування. Вагому роль в цьому процесі відіграє дорослий. Саме він є джерелом і умовою становлення мовленнєвої діяльності у дошкільному віці. Психолог наголошує, що саме дорослий здійснює пряме навчання, метою якого є формування мовлення дитини.

Під час аналізу дослідження мовленнєвої діяльності З. Карпенко також прийшла до таких висновків. «П'ять наступних етапів, які вона виділяла, дозволяє свідомо контролювати мову з трьох років. Важливо відзначити, що впродовж дошкільного віку діти вже виявляють здатність до правильного вербального висловлювання. Мовлення 5-річної дитини характеризується чіткою артикуляцією, логічним зв'язком і розвитком діалогічної форми» [27, с. 221]. Авторка звертає увагу на той факт, що саме в старшому дошкільному віці мовленнєва творчість отримує нові якісні риси: свідоме використання граматичних конструкцій, формування діалогів і монологів як основних форм мовлення, а також відзначається виникнення внутрішньої мови. Усе це сприяє інтелектуальному вдосконаленню. [27, с. 225].

Н. Лисенко та Н. Кирста зазначають, що розмовне мовлення в період передшкільного віку має ряд особливостей, а саме: дошкільники чітко вимовляють і правильно викладають свої думки; акцентують увагу на співрозмовнику, на своїх висловлюваннях, подіях чи твердженнях; чітко дотримуються теми спілкування, не відхиляючись від неї. Згодом ці сформовані вміння стануть основою культури діалогічного мовлення [34, с. 187].

Вагомий внесок у сутність та зміст мовленнєвої творчості дошкільників внесли українські науковці А. Богуш, Н. Гавриш. Вони відзначають, що серед різноманітних видів діяльності, які характерні для дошкільного віку, мовленнєва діяльність виявляється найбільш визначальною. Це пояснюється

тим, що вона служить основою для формування всіх інших видів діяльності і розглядається як певна форма спілкування. Це суть процес у схемі абстрактного мислення та мовлення, які узгоджуються для наповнення дій та операцій. Процес включає етапи розпізнавання та орієнтації в ситуації спілкування, передбачення та планування (створення стратегії дій), практичну реалізацію задуму і, на завершення, контроль. Процес складається з утворення (створення), передачі та цього сприйняття висловлених думок, мета яких виникає в подальшому розвитку спілкування, контролю та регулювання поведінки під час виконання завдань, а також власного мовлення» [4, с. 42].

А. Богуш доводить, що саме мовленнєво-творча діяльність є важливим чинником підготовки дитини до школи, характеризується особистісним зростанням так як має безпосередній вплив на інтелектуальний розвиток дитини передшкільного віку. Основними її складовими є чітка артикуляція та вимова, засвоєння мовленнєвої виразності, вміння створювати граматичні структури, накопичувати та активно використовувати слова, активне утворення слів, етичні норми та правила спілкування, закріплення мовної структури, вільне використання різноманітних мовленнєвих форм у поведінці та діяльності, загальна культура мовлення. [3, с. 172]. Кожен з елементів мовленнєвої діяльності виявляється різним, але одночасно вони взаємопов'язані і єдиний комплекс у розумовій активності дитини дошкільного віку.

Г. Люблінська наголошує, що для активного мовленнєвого розвитку необхідно: виділяти певні слова із загального потоку; виконувати фонологічний розбір слова; присвоювати предмету певні значення; узагальнювати та конкретизувати однорідні предмети та явища; розуміти загальні судження; освоювати вимову; вміння підбирати відповідні слова. Тому в дошкільному віці діти вже розуміють прості деталі літературних творів. Підвищується інтерес дітей до слів, що призводить до збагачення їх словникового запасу різними частинами мови. Поступово розвивається

зв'язне мовлення через засвоєння знань граматики та лінгвокультури. На основі цих досягнень розвивається внутрішня мова, розмовна граматики, що водночас виконують функції планування та передбачення [38].

Р. Павелків і О. Цигипало звертають увагу на інтенсивність мовлення та його динаміку упродовж дошкільного дитинства. Зазначають, що при збагаченні лексичного запасу, мовленнєва діяльність збагачується граматично, мовлення дітей проходить стадії розвитку як звукового, так і синтаксичного, після чого вони починають усвідомлювати звуковий склад окремих слів та їх зв'язок із буквами. Цей процес допомагає першим крокам у навчальній грамоті, особливо в письмовій формі, та розширює можливості мовленнєвої функціональності.

Так, комунікативна функція передбачає послідовне ускладнення мови та виникненням ситуативного мовлення. У подальшому мовлення дитини переходить до контекстного стилю, а потім до пояснювального, що характеризується коротким висловлюванням і вмінням утворювати зв'язки причинно-наслідкового характеру. Планувальна роль мовлення забезпечує залучення сполучення вербальної активності з їхньою діяльністю, що сприяє формулюванню цілей та коригування власних дій у відповідності до мети (цей тип мовлення, орієнтований на дитину та має соціальний контекст).

Набирає важливість також функцію узагальнення, яка забезпечує складнішу пізнавальну активність через розвиток уміння формулювати словесне вимірювання. Це дозволяє дітям шукати нову інформацію та розуміти словесні вказівки дорослих. «Регулювальна функція та саморегуляція виявляється у способі організації самостійної роботи та дієвого контролю над процесом та результатами діяльності» [40, с. 224]. Отже, упродовж дошкільного періоду вдосконалюються всі сторони мовлення та збільшується його вплив життя дитини.

Ж. Піаже, досліджуючи внутрішню мову, називав її егоцентричною, адже це мовлення не має адресата. В дошкільному віці дитина може висловлюватися за допомогою безпосередніх дій. Діти дошкільного віку

виражають свої думки у формі монологів, повторень або групових монологів. Ці висловлення не відносяться до конкретних осіб і не потребують взаємодії з іншими співрозмовниками. Дослідник відзначав, що дитина не має навіть бажання розуміти своїх ровесників або приєднуватися до їхніх думок. Отже, така мовленнєва діяльність може вважатися асоціальною [43, с. 11-38]. Однак у вітчизняній науці побутує інша думка, протилежна абсолютно тезису творця когнітивної теорії.

Н. Гавриш говорить, що на початковому етапі розвитку мовлення дитина спочатку наслідує мовлення тих людей, які оточують її, а згодом набуває здатності створювати нові зв'язки між словами, яких не було у її попередньому досвіді. Отже, мовленнєва творчість у дитинстві не є самоціллю, а важливим засобом для гармонійного всебічного розвитку, вираження власного сприйняття та розуміння навколишнього світу. Вона допомагає розкрити внутрішній світ, особливості сприйняття, уявлень, інтересів і здібностей дитини [11, с. 13].

А. Гончаренко стверджує, Мовленнєва творчість у дітей дошкільного віку та передшкільного віку може бути розглянута як засіб для сприйняття прекрасного, викликаючи в них естетичне задоволення від самого процесу творчості. Природним є момент, коли дитина насолоджується результатом своєї творчості через самостійність і зв'язність висловлювань. Відтак це передбачає володіння «нормою», «технікою» побудови різних типів висловлювання, а також високий рівень художньо-естетичного сприймання і творчої уяви» [14, с. 54].

Мовленнєва творчість взаємодіє з різними художніми видами діяльності, такими як образотворчо-мовленнєва, театральнo-мовленнєва і музично-мовленнєва. Кожен з цих видів має свої особливості у протіканні та способах формування зв'язних висловлювань. В залежності від умов, розвиток мовленнєвої творчості виступає в різних формах: самостійна словесна творчість; спілкування (самопрезентація, фантазування); складання віршів, казок; словесні ігри (дражнилки, лічилки, заклички, загадки);

сюжетно-рольові ігри (сюжетоскладання, діалоги); пізнавальна діяльність (міркування, пояснення).

Обґрунтовуючи дослідження А. Богуш [4], Н. Гавриш [11], Г. Люблінської [38], Т. Піроженко [42] виділяємо наступні види мовленнєвої творчості.

Спеціально організована мовленнєва творчість включає в себе такі виразні форми, як вислови-міркування, створення казок, оповідань (індивідуальних і групових), римовки, колективні етюди, вислови-пропозиції (задум), загадки, лічилки, заклички.

Ініціативна мовленнєва творчість є надзвичайно важливою для дошкільників і представляє собою спеціально організований засіб самовираження та самореалізації дитини. Вона дозволяє дитині різноманітно проявляти свою творчість у взаємодії з різними видами дитячої діяльності, такими як сюжетно-рольова гра, пізнавальна діяльність, театральна діяльність, самопрезентація та фантазування, художньо-мовленнєва діяльність і мовні ігри. Ініціативна мовленнєва творчість передуює досягненням та знаннями, які дитина здобуває під час навчання.

Індивідуальна спонтанна творчість часто представляє собою моно-гру, в якій дитина самостійно обирає засоби вираження своїх задумів, такі як іграшки, малювання, ліплення, конструювання тощо, з умовою наявності ігрового мотиву. Ця форма творчості має велике значення для розвитку творчої уяви, образного та логічного мислення та емоційно-чуттєвої сфери дитини. Успішність індивідуальної творчості в значній мірі визначає рівень ігрової та художньої активності дитини.

Оскільки мовленнєва творчість є ключовою для дітей передшкільного віку, вчені, такі як А. Богуш [4], Н. Гавриш [11], Т. Завязун [17] та О. Ковшар [28], виокремлюють такі структурні компоненти мовленнєвої творчості: сприйняття, виконання, саму творчість, специфічні методи вираження художнього образу в мистецтві слова і реалізацію естетичної функції мовлення.

Важливо відзначити, що для успішної мовленнєвої творчості необхідно створити сприятливе ігрове середовище. Це включає в себе вибір різноманітного, доступного, систематизованого та естетично оформленого дидактичного матеріалу. Розвиток мовленнєвої творчості залежить від реалізації певних умов, таких як створення розвивального середовища, спрямованого на розвиток творчості дітей, активізація творчих виявів у роботі зі словом, збагачення літературного досвіду дітей художніми творами, формування культури художнього сприйняття, різноманітність змісту, форм, прийомів та методів розвитку словесної творчості, а також розвиток творчої уяви та формування всіх аспектів мовлення дитини [19, с. 126-127]. Чим більша і різноманітніша діяльність, тим сильніша потреба у спілкуванні, що сприяє розвитку мовленнєвої творчості. Ігрова діяльність в спеціально створеному середовищі дозволяє дітям вільно виражати себе та сприяє неформальному спілкуванню. Правильний вибір ігрового матеріалу також важливий, оскільки він повинен бути доступним і позитивно впливати на розвиток мовлення та інтелектуальний розвиток загалом.

Отже, розвиток мовлення, як засобу мовленнєвої діяльності, прогресує на ранніх етапах онтогенезу. Найбільш інтенсивні зміни спостерігаються на віці 5 років, коли дитина активно взаємодіє в мовленні. У вітчизняній науці висловлюється думка про необхідність цілеспрямованого впливу дорослих на мовленнєвий розвиток дитини, особливо в старшому дошкільному віці. Значні зміни в мовленні передшкільників впливають на лексику, граматику, внутрішню та зовнішню форму мови, діалогічні та монологічні навички і т. д. Відповідно, дошкільна освіта повинна збільшувати вимоги до організації навчання рідної мови, спрямованого на розвиток та удосконалення мовленнєвої діяльності дітей.

1.3. Ігрова діяльність в контексті розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку

Ігрова діяльність дітей передшкільного віку відповідає самим природним потребам дитини, адже саме за своєю суттю гра – це основна форма життєдіяльності дошкільників, що дозволяє проявити дитині свою власну ініціативу й активність, оскільки відповідає її фізичним та психічним потребам та сприяє розвитку мовленнєвої творчості дошкільника.

Багатоаспектний та важливий вплив гри на розвиток дитини, різноманітність ігор у дитячому середовищі, зумовили неоднозначність поглядів науковців на сутність даного феномена.

Ігрова діяльність є важливим елементом розвитку різних аспектів дитячої особистості, включаючи мовленнєву творчість. Для дітей передшкільного віку ігри є не лише засобом розваги, але й ефективним інструментом для вивчення мовлення та розвитку творчих здібностей. Варто зауважити, що важливість ігрової діяльності у формуванні мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку це:

Словниковий запас.

Ігрова діяльність сприяє розширенню словникового запасу через використання нових слів та виразів.

Дитина отримує можливість використовувати слова в різних контекстах, що підвищує її мовленнєву кмітливість.

Розвиток фонематичного слуху.

Гри, де діти повинні розрізняти звуки мови, допомагають вдосконалювати фонематичний слух, що є важливим для правильного вимовляння слів.

Творчий використання мови.

Рольові ігри стимулюють дітей використовувати мовлення для створення вигаданих ситуацій та персонажів, розвиваючи при цьому їх творчість та уяву.

Спілкування та соціальна взаємодія.

Групові ігри сприяють розвитку навичок спілкування, а також вчать взаємодії з іншими дітьми, що сприяє розвитку мовленнєвої взаємодії.

Стимуляція уяви.

Ігрові сценарії, казки та інші творчі ігри допомагають дітям розвивати уяву та вміння виражати свої думки та почуття словами.

Вивчення граматики.

Різноманітні лінгвістичні елементи в іграх, такі як правила, інструкції та вимоги, сприяють розвитку граматичних навичок.

Розвиток мовленнєвої культури.

Ігри допомагають дітям вивчати правила ввічливого спілкування та навчають їх елементарним нормам мовленнєвої культури.

Н. Каньоса зазначає, що ігрова діяльність виступає як форма активності, де дитина (особа) освоює соціальні функції, відносини та мову спілкування. Це спосіб, яким діти моделюють соціальне оточення та взаємовідносини. Правильне та вміле керівництво ігровою діяльністю з боку дорослих формує емоційну, моральну та інтелектуальну сфери дитини, розвиває її уяву, сприяє фізичному вдосконаленню, виховує волю до дії» [26, с. 139].

О. Савченко наголошує, що у дітей віком 6-7 років спостерігається зацікавленість як у грі, так і у навчальній діяльності. Ця ситуація відзначається тим, що їх обмежені пізнавальні можливості в цьому віці підтримуються сильними мотивами для гри, потребою у емоційному контакті та підтримці дорослих. Можна сказати, чим сильніше розвинена в дитини до школи ігрова діяльність, тим виразніше в маленького школяра прагнення утвердити себе в новій соціальній ролі – ролі школяра» [44, с. 189]. Поділяємо думку О. Савченко, що передумовою навчальної діяльності у дитини передшкільного віку є сама ігрова. І лише згодом навчальна діяльність стає провідною.

Гра є активною творчою діяльністю, яка дозволяє дитині вільно застосовувати набуті вміння, розуміти та осмислювати отримані знання.

Властивості ігрової діяльності включають уявні ситуації, комунікативність, емоційний спрямований характер та неспрямований результат. Важливими елементами гри є ролі, у яких вбудовані правила внутрішньої гри. Ці ролі стимулюють рольове спілкування між дітьми, що сприяє розвитку їх мовленнєвої творчості

Гра є ключовим чинником для вільного, ефективного та гармонійного розвитку особистості. Вона створює неформальне середовище, де можливий спільний творчий внесок, впевненість та довіру, і розвиває навички партнерської комунікації через конкуренцію з іншими. Гра у внутрішньому розвитку, допомагає учасникам краще зрозуміти себе та формувати адекватні форми поведінки, додає різні бар'єри, в тому числі комунікативні. Визначення ігрової діяльності може варіюватися серед різних авторів.

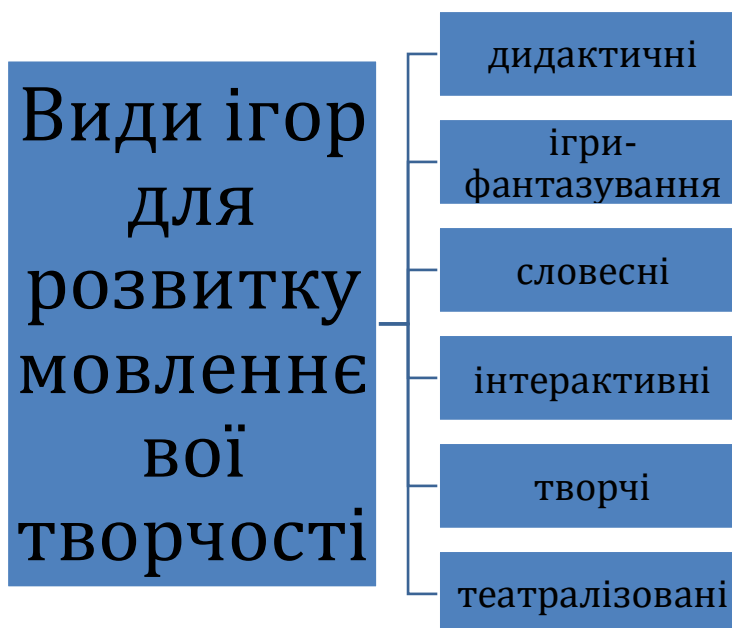
Наприклад, Н. Лисенко та Н. Кирста розглядають ігрову діяльність як спосіб, яким діти освоюють соціальні навички, взаємини та власну мову для спілкування з іншими людьми [34, с. 139].

Н. Кудикіна розглядає ігрову діяльність як систему, що включає динамічну взаємодію дитини з оточуючим середовищем, в результаті чого відбувається процес її пізнання, усвідомлення культурних та історичних аспектів та формування особистості дитини. [33, с. 32]. Тому гру вона визначає як «конкретний прояв індивідуальної і колективної ігрової діяльності дитини, що має конкретно-історичний, багатовидовий та креативний характер» [33, с. 33].

Т. Піроженко обґрунтовує гру як активну форму пізнання навколишньої дійсності дошкільниками [42]. Всі ці підходи відзначають важливість гри в розвитку дитини, яка сприяє її пізнанню, соціальному взаємодії та формуванню особистості.

Для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку можуть бути використані такі види ігор, як: дидактичні, ігри-фантазування, інтерактивні, словесні, творчі та театралізовані (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Види ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку

Н. Кудикіна розглядає дидактичні ігри як спеціально розроблені для виконання програмованих завдань навчання, виділяючи три групи компонентів: ігрові, навчальні та організаційно-процесуальні. Вона класифікує творчі ігри за ознаками та поділяє їх за специфікою структурних компонентів, таких як сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні, ігри драматизації та театралізації, ігри з елементами праці, ігри-фантазування та ігри за правилами.

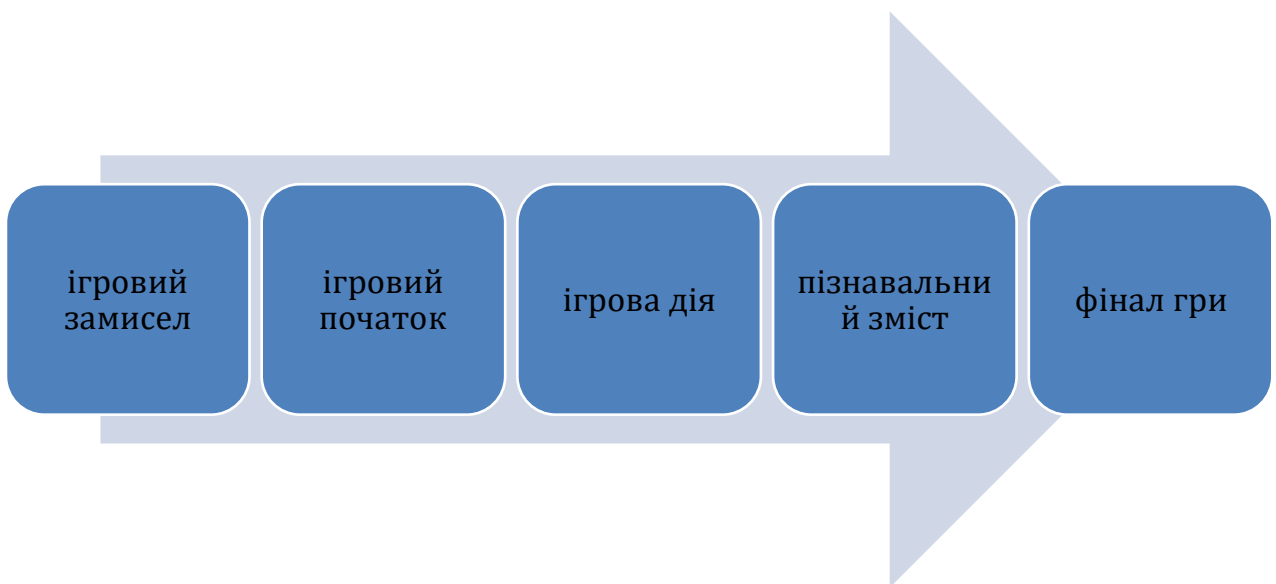
І. Кравцова характеризує дидактичну гру як спосіб наслідування рішень у різних ситуаціях через гру за умовами, які встановлюються учасниками. Вона підкреслює важливість дидактичної мети, доступності змісту гри, чітких правил та чіткого підсумку. Кравцова рекомендує етапи підготовки до гри, включаючи ознайомлення з темою, розподіл ролей, розкриття ходу гри та підведення підсумків. [42, с. 184].

У порівнянні обох підходів виділяється, що Н. Кудикіна додає аспекти структурних компонентів, таких як ігрові, навчальні та організаційно-процесуальні, в той час як Кравцова підкреслює важливість дидактичної мети та чітких правил. Обидві авторки підкреслюють значення підсумків гри як

форми оцінювання та похвали. Ці підходи доповнюють один одного, надаючи комплексний погляд на роль дидактичних ігор у навчанні дітей.

Дидактичні ігри є ефективним засобом стимулювання та розвитку мовленнєвої творчості у дітей, сприяючи формуванню їхньої мовленнєвої компетентності. Ці ігри використовуються в освітньому процесі дошкільних закладів як засіб для формування, закріплення та корекції мовленнєвих навичок дітей. Дидактичні ігри мають систематизовану систему впливів, спрямованих на розвиток цікавості дітей до знань, активної взаємодії з дійсністю та формування різноманітних пізнавальних навичок і вмінь, таких як сенсорні, інтелектуальні, мнемічні, комунікативні і інші [42, с. 184].

А. Богуш наголошує, що дидактичні ігри можуть мати різні педагогічні цілі і завжди супроводжуються наочним матеріалом, таким як іграшки, предмети, картинки, або будуються лише на словесній основі [3]. Кожна дидактична гра повинна чітко визначати навчальні цілі та мати передбачені педагогічні результати, включаючи певні структурні елементи, які взаємодіють між собою. (рис 1.2.)

Рис. 1.2. Процес ігрової діяльності під час дидактичної гри

Ігри-фантазування є видом творчих ігор, спрямованих на розвиток мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку. Дослідниці, зокрема Н. Кудикіна, відзначають, що такі ігри сприяють не лише розвитку словесної

творчості, але й спрямовані на підвищення пізнавальної активності, самостійності, креативності та самореалізації дитини [33].

У іграх-фантазуваннях діти мають можливість експериментувати зі словами, римувати, створювати віршики, загадки, цікаві історії, казки, забавлянки та примовлянки. Ці ігри сприяють розвитку мовленнєвої творчості, допомагаючи дітям створювати нові, цікаві та нестандартні ідеї та виражати їхню уяву. Розвиток образного мовлення стає ефективним, коли діти вчаться сприймати художнє слово та самостійно складати творчі розповіді та казки.

Ігри-фантазування сприяють розвитку комунікативних здібностей дітей та формуванню мовленнєвої культури. Цей розвиток характеризується багатством, точністю та виразністю мовлення. Крім того, ці ігри стимулюють творчий підхід до висловлення думок та емоцій, сприяючи емоційному вираженню через мовлення.

Ігри-фантазування розвивають у дітей передшкільного віку самостійність у виконанні творчих завдань, сприяють розвитку навичок вигадкування та імпровізації, а також комбінування різних мовленнєвих ситуацій в одній ідеї. Ці ігри надають можливість дітям виражати свою уяву словами та створювати власний імагінарний світ.

Словесні ігри, визначені як ефективний та природний спосіб організації мовленнєвої діяльності дошкільників, допомагають залучати їх до міжособистісного спілкування. Дослідниця А. Богуш виділяє такі компоненти словесних ігор: ігровий задум, ігрові мовленнєві дії, рольова поведінка, сюжетно-складання, мовленнєве оформлення і мовленнєвий супровід.

За класифікацією А. Богуш, словесні ігри можна поділити за мовленнєвими завданнями або метою на розвиток звукової культури мовлення, звукового аналізу слів, граматичної правильності мовлення, збагачення, уточнення і активізацію словника, діалогічне мовлення, монологічне мовлення, комунікативну спрямованість мовлення і міжособистісне спілкування.

А. Богуш поділяє словесні ігри на репродуктивні і творчі. Репродуктивні передбачають відтворення дітьми змісту авторського тексту, а творчі — створення власних ігрових задумів і сюжетів на основі знайомих їм художніх творів.

Таким чином, словесні ігри становлять ефективний інструмент для розвитку мовленнєвої творчості та сприяють всебічному розвитку комунікативних навичок у дітей.

Отже, словесні ігри спрямовані на розвиток мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку і сприяють формуванню різних видів компетентностей, таких як мовна, мовленнєва, художньо-мовленнєва, когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінно-етична.

Театралізована гра вважається одним із значущих інструментів розвитку мовленнєвої творчості у дітей. Вона включає в себе різноманітні завдання, такі як зацікавлення, виклик інтересу, розв'язання конфліктних ситуацій тощо.

Театралізовані ігри завжди викликають інтерес, часто розважають дітей та користуються їхньою улюбленістю. Важливо, щоб тематика та зміст театралізованих ігор мали моральне спрямування, що часто відзеркалюється в казках і літературних творах. Такі ігри сприяють формуванню моральних цінностей, таких як дружба, доброта, чесність та сміливість. Улюблені герої можуть служити прикладами для наслідування. Однак більшість тем та сюжетів акцентують на боротьбі добра і зла, створюючи емоційну характеристику позитивних та негативних героїв.

Театралізована гра, зі своєю насиченістю емоціями, стає привабливою для дітей. Під час таких ігор вони занурюються у світ казки, що приносить їм задоволення від власної творчості. Як зауважує І. Єнгаличева, театр є «синтетичним видом діяльності, який поєднує в собі слово, образ, музику, танець, малювання. Він має свій пізнавальний момент, своє відображення світу на відміну від інших видів мистецтва (живопису, скульптури, музики, поезії)» [16, с. 14].

У процесі театралізованої ігрової діяльності дошкільники засвоюють літературну мову та впроваджуються в культуру мовлення через використання невеличких театралізованих вистав. Це сприяє уважному слуханню, розумінню мови оточення, розрізненню слів і словосполучень за їх звучанням, а також розвитку слухової уваги та слухового сприйняття у дітей. Театралізовані вистави також сприяють розвитку дикції, артикуляції, голосової динаміки та вмінню керувати голосовим апаратом. Голос дитини в цьому віці може бути різним: від дуже тихого до крикливого, тому важливо вчити дітей регулювати гучність і швидкість вимови слів. Актори виступають з різною гучністю (тихо, пошепки, помірно, голосно) та різним темпом (швидко, помірно, повільно) (І. Єнгаличева [16], Н. Гавриш [11]).

Театралізована діяльність виступає як гра в театр «для себе» і як підготовка та представлення вистав «для глядачів». Вона сприяє розвитку почуттів, дозволяє глибоко переживати. У процесі гри дошкільники виявляють свої емоції, розвивається їх емоційна сфера, вони навчаються співчуттю та вираженню власних емоційних станів. Це допомагає створювати відносини та формувати моральні оцінки, які мають глибше значення, ніж просте вивчення. Таким чином, театралізована діяльність виявляється значущим засобом розвитку в дітей емпатії, яка включає в себе здатність розпізнавати емоційний стан іншої людини за її мімікою, рухами, інтонацією, а також уявляти себе на її місці в різних ситуаціях.

При дослідженні розвитку мовленнєвої творчості у дітей, акцент був зроблений на різноманітність поглядів на трактування ігрової діяльності та видів ігор. З точки зору ефективної різнопланової ігрової діяльності визначаються такі домінуючі види ігор: дидактичні, ігри-фантазування, словесні та театралізовані. Важливо відзначити, що гра є ключовим інструментом формування мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку.

Таким чином, ігрова діяльність в передшкільному віці не лише розважає дітей, але і глибоко впливає на розвиток їхнього мовлення та творчих

здібностей. Важливо створювати стимулююче середовище, де грає ключову роль у навчанні та розвитку мовлення.

Висновки до розділу 1

Важливим фактором у розвитку дитини є формування її мовлення, що є ключовим для спілкування та супроводжує її протягом усього життя. Успішність комунікації залежить від залучення дітей до мовленнєвої творчості у різних сферах їхньої діяльності, особливо в ігровому контексті.

Мовленнєва творчість вимагає від дошкільників володіння мовними знаннями, які вони використовують для створення зв'язних висловлювань. Важливо враховувати специфіку мовленнєвої творчості дошкільників, що проявляється у взаємодії з іншими видами діяльності, такими як музична, образотворча, художня та літературна.

Дослідження підкреслює, що розвиток мовленнєвої творчості вимагає врахування таких аспектів, як природна творча організація дитини, мовленнєво-творча діяльність, включення в повноцінну мовленнєву діяльність, продуктивність мовленнєвих умінь та уява дошкільників.

Розвиток мовленнєвої творчості сприяє наближенню дошкільників до світу прекрасного, дозволяючи їм відчувати естетичне задоволення від результатів своєї творчості у формі самостійних зв'язних висловлювань. Це також передбачає володіння нормами та закономірностями побудови різних типів висловлювань.

Ігрова діяльність виявляється провідною у розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку, сприяючи формуванню мовних навичок та культури спілкування. Серед різноманітності ігор, дидактичні, ігри-фантазування, інтерактивні, словесні, творчі та театралізовані виявляються найбільш доцільними для розвитку мовленнєвої творчості.

Дослідження також вказує на те, що дидактичні ігри є ефективним засобом стимулювання та розвитку мовленнєвої творчості, сприяючи формуванню мовленнєвої компетентності. Словесні ігри формують різні компетентності, такі як мовна, мовленнєва, художньо-мовленнєва, когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, поетично-емоційна, оцінно-етична.

Театралізована діяльність допомагає дітям оволодіти літературною мовою, розвиває культуру мовлення та емпатію, а також сприяє розпізнаванню емоційного стану людини за мімікою, рухами та інтонацією.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З УКЛАДАННЯ КАТАЛОГУ ІГОР ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Методика роботи з розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку засобами ігрової діяльності

Відповідно до програми «Я у Світі» та Базового компонента дошкільної освіти, розвиток мовленнєвої творчості визнається одним із ключових напрямків. Цей розвиток передбачає засвоєння дошкільниками культури мовлення, елементарних правил користування мовленням у різних життєвих ситуаціях.

Звукова культура мовлення, словникова робота, граматики та виокремлюють діалогічне і монологічне мовлення визнаються основними компонентами освітнього напрямку «Мовлення дитини» у Базовому компоненті дошкільної освіти. Для досягнення цих цілей важливо проводити мовленнєві заняття, використовуючи ігри за різними напрямками, такими як зв'язне мовлення, словникова робота, граматична правильність мовлення та звукова культура.

Наприклад, здійснення чергування видів роботи, таких як зв'язне мовлення + граматики + звукова культура або зв'язне мовлення + граматики + словникова робота, сприяє різносторонньому розвитку мовленнєвих навичок.

Активна та самостійна ігрова діяльність є продуктивною формою мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку. Вихователь, створюючи сприятливе середовище, дозволяє кожній дитині обирати момент, коли мовленнєва активність буде домінувати, розвиваючи при цьому різні лінгвістичні компоненти. Такий підхід стимулює інтерес до навчання та розвиває мовленнєві навички у контексті гри.

Розробка методики роботи з розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку за допомогою ігрової діяльності вимагає комплексного підходу, який об'єднує педагогічний та психологічний аспекти.

Розглянемо кілька етапів розробки методики:

Етап 1: Діагностика

На цьому етапі проводиться аналіз рівня мовленнєвого розвитку кожної дитини. Використовуючи тестування та спостереження, визначаються ключові мовленнєві навички, такі як лексика, граматики, виразність та здатність до спілкування. Це дозволяє ідентифікувати індивідуальні потреби та особливості кожної дитини.

Наприклад:

Проведення мовленнєвих ігор, таких як «Відгадай Слово», де діти розповідають про предмети чи дії, щоб визначити їхні назви. Це дозволяє вихователю оцінити рівень лексичного та граматичного розвитку кожної дитини.

Етап 2: Створення стимулюючого середовища

Облаштування ігрового простору - створення комфортного та захоплюючого місця для гри, де діти можуть вільно виражати свою творчість.

Створення «Мовленнєвого Куточка» у групі, де діти можуть використовувати слова для створення власних історій чи рольових ігор. Колекція малюнків та іграшок може бути використана для стимулювання творчого мислення.

Етап 3: Розробка ігор для розвитку мовленнєвої творчості

Рольові ігри - створення ігрових ситуацій, які стимулюють вживання нових слів, розвивають лексичний запас і розширюють можливості вираження думок.

Наприклад - «Лікарня». Діти використовують медичні терміни та виражають свої думки та ідеї, граючи в роль лікаря, медсестри чи пацієнта.

Творчі ігри - заохочення створення оповідей, казок, малюнків чи інших творчих висловлювань. Головна мета - розвивати уяву та емоційне вираження.

Наприклад.

«Створи свою казку». Діти обирають персонажів, місце та конфлікт для створення власної казки, використовуючи різні слова та концепції.

Конструктивні ігри - використання конструкторів, графічних матеріалів для створення різноманітних об'єктів, що сприяє розширенню словникового запасу та розвитку описових навичок.

Наприклад.

«Будуємо Місто». Діти використовують конструктор для створення міста та описують свої творіння, використовуючи нові слова та фрази.

Етап 4: Групова та індивідуальна робота

Групові заняття - впровадження ігор, які сприяють спільному обговоренню та взаємодії між дітьми, що сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок.

Наприклад.

Гра в «Мовленнєвий Театр». Діти обирають ролі, розробляють діалоги та виступають перед групою, розвиваючи спілкування та творчість.

Індивідуальні завдання - складання ігор чи завдань, що враховують індивідуальні особливості та потреби кожної дитини. Дитина може отримати завдання написати свою власну коротку історію та розповісти її групі, використовуючи нові слова та конструкції.

Етап 5: Спостереження та оцінювання

Систематичне спостереження: Зафіксування прогресу кожної дитини у розвитку мовленнєвої творчості під час ігор.

Оцінювання результатів: Аналіз зібраної інформації для визначення ефективності методики та необхідності коригувань.

Ця методика ґрунтується на індивідуальних особливостях дітей, сприяє розвитку мовленнєвої творчості через зацікавленість та активну участь у грі, а також враховує сучасні педагогічні підходи до роботи з дітьми передшкільного віку.

Запропоновано серію ігор, спрямованих на розвиток мовленнєвої творчості, які можна застосувати на заняттях з розвитку мовлення.

Ігри на визначення орієнтування в смислових відтінках слова в словосполученнях і пропозиціях. Утворення іменників із пестливими, збільшувальними чи зменшувальними суфіксами: хата – хатинка – хатинонька.

Розглянемо кілька прикладів:

Гра 1: «Мовленнєва казка»

Мета гри - розвиток творчого мислення та виразного мовлення.

Підготовка:

- Вибір теми казки (наприклад, «Пригоди в Казковому Лісі»).
- Роздавання карток із зображенням персонажів казки кожній дитині.

Хід гри:

1. Кожна дитина отримує картку з образом персонажа та коротким описом.
2. Діти по черзі розповідають свою версію того, як їхні персонажі потрапили до Казкового Лісу та як вони реагують на зустріч із іншими казковими героями.
3. Групове обговорення та спільне створення загальної «Мовленнєвої Казки».

Гра 2: «Словниковий ланцюг»

Мета гри - розширення словникового запасу та вдосконалення виразного мовлення.

Підготовка: створення «словникового ланцюга» на дошці чи папері.

Хід гри:

1. Перший гравець називає слово (наприклад, «озеро»).
2. Наступний гравець повинен назвати слово, яке починається на останню літеру попереднього слова (наприклад, «огірок»).
3. Гра триває, доки кожен гравець не вийде за межі терміну або повторить слово.

Гра 3: «Рольова сценка»

Мета гри - розвиток комунікативних та виразних навичок.

Підготовка: вибір теми для рольової сценки (наприклад, «У магазині»), розподіл ролей серед дітей.

Хід гри:

1. Діти грають ролі і виконують сценку на вибрану тему.
2. Після завершення сценки, інші діти аналізують та коментують виступ, намагаючись вказати на позитивні аспекти та запропонувати ідеї для поліпшення.

Гра 4: «Малюнкova розповідь»

Мета гри - розвиток навичок уяви та описового мовлення.

Підготовка: роздавання аркушів паперу та кольорових олівців.

Хід гри:

1. Кожна дитина обирає картину на аркуші та розповідає власну історію, використовуючи предмети чи сцени на малюнку.
2. Групове обговорення та порівняння історій, виявлення різноманітності та творчого підходу кожної дитини.

Ця серія ігор спрямована на активне використання мовленнєвих навичок у різноманітних контекстах та сприяє розвитку творчого та виразного мовлення дітей старшої групи.

Для розпізнавання відтінків значень слів, що залежать від суфіксів, доцільно пограти в гру *«Підбери, слова-родичі»*.

Гра «Підбери, слова-родичі»

Мета гри - розвиток навичок розпізнавання відтінків значень слів за допомогою суфіксів та розширення словникового запасу.

Підготовка: вибір набору слів для гри (наприклад: кішка - котеня, квітка - квіточка, дід - дідусь, тощо), пояснення правил гри дітям.

Хід гри:

1. Об'єднання слова та його родича: вихователь називає слово, наприклад, «кішка».

Діти повинні відгукнутися, називаючи його рідним словом-родичем, залежно від вказівки вихователя. Наприклад, якщо дитина маленька, вона може сказати «кошеня», а якщо старша - «кішечка».

2. Діти можуть випереджати вихователя і самостійно придумувати слова-родичі за заданими правилами.

Наприклад, якщо вихователь говорить «миша», дитина може відповісти «мишка» або «мишенятко», залежно від того, як вона вважає за краще передати відтінок значення.

Гра дозволяє дітям активно застосовувати знання про суфікси та родичів слів, розвиває творчий підхід до мовлення та сприяє формуванню навичок відтінків значень слів. Важливо стимулювати дітей експериментувати та висловлювати власні ідеї, навіть якщо це призводить до невеликих помилок, оскільки це важливий етап у вивченні мовленнєвих навичок. [9, с. 58].

Гра «Я почну, а ти закінчи» [9] є ефективним методом для розвитку у дітей вміння розрізняти значення дієслів, які визначаються префіксом. У цій грі діти вчаться виділяти протилежні за значенням дієслова та використовувати різні префікси. Це сприяє розвитку лексичних та граматичних навичок, а також усвідомленню зв'язків між словами та їх значень.

Щодо гри «Назви велике» для вивчення особливостей розуміння і вживання іменників із суфіксом згрубілості -ищ-, ця дидактична гра є цікавим та інтерактивним засобом. Вона дозволяє дітям активно взаємодіяти з мовним матеріалом та використовувати його в конкретних ситуаціях. Гра сприяє усвідомленню значення суфікса та розвиває вміння вживати його для утворення слів, що відповідають певним умовам.

Унікальність цих ігор полягає в їхній спрямованості на конкретні лінгвістичні завдання, які враховують різні аспекти мовного розвитку. Гра «Я почну, а ти закінчи» акцентує увагу на роботі з префіксами та вмінні добирати їх у відповідності до контексту, тоді як гра «Назви велике» спрямована на розширення словникового запасу та розуміння суфіксів.

Гра «Назви велике»

Мета гри - розвиток навичок розуміння та вживання іменників із суфіксом згрубілості «-ищ-» та формування словникового запасу.

Підготовка:

- Створення карток із зображеннями предметів чи тварин, які можна назвати іменниками із суфіксом «-ищ-» (наприклад, вовк - вовчище, дерево - деревище тощо).
- Вихователь розміщує картки на дошці чи столі, забезпечуючи доступ дітям до них.

Хід гри.

1. Обговорення правил: вихователь пояснює, що сьогодні ми будемо грати в гру «Назви велике», де ми будемо називати предмети чи тварини, вживаючи слова з суфіксом «-ищ-».

2. Назви предметів:

- Вихователь показує картку з предметом чи твариною та питає дітей: «Як можна назвати цей предмет чи тварину великим словом?»
- Діти старшого дошкільного віку повинні відповісти, вживаючи суфікс «-ищ-» для утворення слова, яке вказує на великість.

3. Ведення бесіди:

- Вихователю можна поставити додаткові питання, щоб діти розгорнули свою мовленнєву відповідь, наприклад: «Чому ви назвали це саме слово?» або «Як ви уявляєте собі цей предмет великим?»

4. Групова діяльність: діти можуть взаємодіяти між собою, називаючи предмети та дискутувати про те, як можна вжити суфікс «-ищ-» для утворення нових слів.

Гра «Назви велике» сприяє розумінню та вживанню іменників із суфіксом згрубілості «-ищ-» та розвитку словникового запасу. Діти вчать застосовувати мовленнєві навички у конкретних ситуаціях та розширюють свої знання про мовні структури.

Важливо враховувати, що процес формування мовленнєвої компетентності у дітей передбачає етап експериментування зі словами, і в цьому контексті виникають певні помилки, які є нормальним етапом розвитку. Ваша підкреслення важливості включення прикметників з різними суфіксами в активний словник дошкільників є доречним, оскільки це сприяє розширенню словникового запасу та розвитку мовленнєвої творчості.

Дидактичні вербальні ігри, спрямовані на вивчення антонімів, представляють собою ефективний метод для розвитку точного розуміння значень слів. Зокрема, завдання з підбору антонімів до багатозначних прикметників дозволяє дітям виявляти та розрізняти різні значення слів. Також варто відзначити, що завдання на підбір антонімів до словосполучень та використання прикметників у різних контекстах сприяють більш глибокому розумінню та використанню мовленнєвих засобів.

Розвиток мовленнєвої творчості через словесні ігри, які включають завдання на підбір антонімів та експериментування зі словами, є значущим елементом дошкільної освіти. Ваш опис різноманітних завдань ігор чітко вказує на їхню спрямованість на розвиток лексичних та синтаксичних навичок у дітей, сприяючи при цьому формуванню в них більш глибокого розуміння мовленнєвих структур. [9, с. 61].

Дидактичні словесні ігри, які поєднують багатозначні дієслова і прикметники, створюють цікавий інтерактивний простір для розвитку мовленнєвої творчості дітей. Наприклад, у грі «Хто або що повзе, летить, росте, біжить, пливе, стрибає», діти мають можливість виражати себе через різноманітні дії та обирати слова, які найкраще підходять до опису конкретної ситуації. Це сприяє формуванню їхнього словникового запасу, вдосконаленню граматичних навичок та розвитку лексичної та синтаксичної креативності.

Організація словесних ігор, які є нетривалими, цікавими, містять елементи змагання та заохочення, відзначається своєю важливістю для розвитку мовленнєвої творчості в дітей. Цей підхід не лише стимулює їхній інтерес до участі в іграх, але й сприяє активному використанню мови,

розширенню словника та формуванню вміння контролювати власну мовленнєву діяльність.

Спрямовані на розвиток активного словникового запасу дошкільників, словесні ігри виявляються ефективним засобом формування монологічної мови та викликають інтерес до словесної творчості. Здатність виразно висловлювати думки та емоції через мову, використовуючи різноманітні лексичні засоби, є важливим етапом у розвитку мовленнєвої компетентності. Словесні ігри, спрямовані на розвиток мовленнєвої творчості через риму і звук, мають значущий вплив на уміння дітей легко вивчати та запам'ятовувати інструкції. Використання віршованих текстів стимулює пам'ять, викликає позитивні емоції та сприяє формуванню мовленнєвої активності. Такі ігри роблять процес навчання більш цікавим і запам'ятовуваним для дітей.

Нарешті, поєднання пустощів із серйозною справою, таким чином, як у віршованому заклику до умивання, не лише робить процес гігієни більш привабливим, але й покликаний розвивати у дітей певні навички та відповідальність за власний догляд за собою. При цьому, унікальність цього підходу полягає в тому, що він поєднує навчання і забаву, створюючи позитивний досвід для дітей.

Мийся, мийся,

Обливайся!

Бруд, змивайся!

Бруд, змивайся! [52]

Ігри-фантазування з віршованими загадками, віршами, пісеньками, потішками.

Наприклад: малювання можна почати з такого вірша:

Фіолетові заграви

Фарбували в лузі трави,

Фіолетовий фломастер

Фарбувати також майстер.

Фіолетові фіалки

Фарбував для нас, Оксанко [52].

Заняття по конструюванню

З павутинки павучок

Сплів сріблястий літачок –

В ньому завтра у блакить

З ластівкам и полетить [52].

Для розвитку мовленнєвої творчості у дошкільників широко використовуються ігри-фантазування, такі як складання забавлянок, промовлянок, казок-розповіданок, створення творчих розповідей та загадок. Одним із ефективних методів є складання загадок, що сприяє розвитку лаконічності, точності висловлювань та розширенню словникового запасу дітей.

Наприклад, у грі «Загадка про природу,» діти можуть самостійно формулювати загадки, описуючи об'єкти та явища природи. Це не лише розвиває їхні мовленнєві навички, але й вчить дітей точно та цікаво описувати навколишній світ.

Казки-розповіданки, які діти створюють за віршем або за допомогою опорних слів, також сприяють розвитку мовленнєвої творчості. Ця форма гри дозволяє дітям виражати свої уявлення та інтереси, а також використовувати літературні елементи в їхніх творах.

Ігри зі звуками, словами та римами сприяють формуванню інтересу до словесної творчості. Ці ігри розвивають зв'язок між звуками та словами, а також стимулюють уяву та експериментування з мовним матеріалом.

Унікальність цих ігор полягає в їхньому комплексному підході до розвитку мовленнєвої творчості. Вони не лише вчать дітей ефективно висловлювати свої думки, але й сприяють формуванню художнього бачення світу та поглибленню інтересу до мови взагалі.

1. Са-са-са. на носу сидить оса.

Си-си-си. не боїмся ми оси.

Су-су-су. проганяєм ми осу.

2. Ша, ша, ша – співає душа.

Ша, ша, ша – ми ловимо лоша.

Ша, ша, ша – поскакало в ліс лоша.

Ша, ша, ша – наша Маша хороша.

Успішне виконання такого завдання далеко не кожній дитині дано легко через можливі відставання у розвитку. Такі ситуації можуть призводити до недостатньої сформованості усної мови, що ускладнює весь процес їхнього навчання.

Для стимулювання мовленнєвого розвитку та виправлення такої ситуації важливим є надання відповідного мовного матеріалу батькам. Цей матеріал повинен бути граматично правильним, естетично виглядати та привертати увагу батьків, а також містити необхідні пояснення та бути структурованим по відповідних розділах з конкретними задачами.

У словесних дидактичних іграх дуже важливо враховувати характерні особливості вікової категорії дітей, так щоб вони відображали характер та можливості дошкільників у відношенні до експериментування зі словами. Основна мета вихователя полягає в розвитку граматично правильного мовлення.

Наприклад, у грі «Бюро знахідок» діти можуть відтворити діалог у ситуації, де хлопчик втратив свій самокат у парку. Це завдання допомагає дітям розвивати навички побудови діалогів, уточнювати інформацію та робити запитання.

Такий підхід до словесних ігор сприяє активному розвитку мовленнєвої творчості дітей та визначається як важливий елемент їхнього мовного розвитку.

Вихователь: прогулюючись парком, перехожий побачив хлопчика, який гірко плакав і спитав у нього.

Перехожий: Чому ти такий... засмучений? Що трапилося?

Хлопчик: У парку... я забув свій самокат, бо пішов бігати з друзями у футбол.

Перехожий: Що ж нам... тепер робити? Ти можеш пригадати, де саме це було?

Хлопчик: Так. Може, зателефонувати в бюро знахідок?

Перехожий: Це бюро знахідок? Ви не знаходили самокат?

Черговий: Де ви його... загубили?

Перехожий: Хлопчик говорить, що в парку, на доріжці біля ялинок.

Черговий: Розкажіть, якого він кольору. Можливо є особливі прикмети?.

Хлопчик: Мій самокат червоного кольору з пляшечкою для води і наклейкою з язиками полум'я.

Якщо під час розігрування мовленнєвої ситуації дитина самостійно не може виконати завдання, вихователь допомагає, ставлячи питання чи вказівками, пропонує власні варіанти як зразок дії.

Дидактичні ігри на артикуляцію звуків.

Для артикуляції свистячих звуків [с], [с'], [з], [з'] дітям старшого дошкільного віку пропонується ряд ігор.

Гра «Звукова арена»

Мета гри - розвивати артикуляцію та визначення звуків у словах.

Підготовка:

1. Виготовіть картки із словами, які містять звук, над яким ви працюєте.
2. Підготуйте звучні картинки або предмети, які асоціюються із цими словами.

Хід гри:

1. Діти обирають картку із словом та намагаються якомога точніше вимовити його, виділяючи центральний звук.
2. Після цього вони обирають або піднімають картинку чи предмет, що відповідає цьому слову.
3. Діти можуть отримувати призи за точність вимови та визначення звуків.

Гра «Звукова арена» допомагає дітям вдосконалювати артикуляцію звуків та встановлювати зв'язок між словами та їхніми звучними

представниками. Це сприяє усвідомленню правильної вимови та асоціації між артикуляційними вправами та звуковим сприйняттям.

Гра «Лікар звуків»

Мета гри - розвивати артикуляцію звуків через імітацію.

Підготовка:

1. Виготовіть картки із звуками, над якими ви працюєте.
2. Підготуйте картинки чи фотографії предметів, які містять ці звуки.

Хід гри.

1. Один учень (лікар) обирає картку із звуком та показує її іншим дітям.
2. Решта учнів (пацієнти) повинні імітувати вимову цього звуку, використовуючи відповідні картинки або предмети.
3. Лікар має визначити, хто найкраще імітує артикуляцію звуку.

Гра «Лікар звуків» створює інтерактивне середовище для вправ з артикуляції. Діти не лише вправляються в вимові звуків, а й спостерігають за іншими та підтримують один одного у процесі навчання. Гра сприяє співпраці та взаємодії в мовленнєвому процесі.

Для виконання ігор-вправ на артикуляцію сонорного звука [р] можна запропонувати промовляти такі чистомовки.

Наприклад:

Ра – ра - ра – висока гора;
 ла – ла – ла – бігла край села;
 ро – ро – ро - гостре перо;
 ло – ло – ло - намалюймо коло;
 рі – рі – рі – сонце угорі;
 лі – лі – лі – коники малі.

Розглянемо дидактичні ігри, спрямовані на розвиток фонематичного слуху.

Гра «Звуковий ряд»

Мета гри - розвиток фонематичного слуху та сприяння усвідомленню звуків мови.

Підготовка.

1. Підготуйте картки з малюнками предметів чи тварин.
2. Розташуйте картки у пари (наприклад, дві картки з малюнками, що починаються на однаковий звук).

Хід гри.

3. Розмістіть картки на столі зображенням донизу.
4. Дитина обирає одну картку і називає предмет чи тварину на ній, вказуючи на звук, який чує.
5. Потім обирає ще одну картку, намагаючись знайти пару за звуком.
6. Якщо вона знаходить пару то тримає ці дві картки. Якщо ні, картки повертаються назад на стіл, а гра продовжується.
7. Гра завершується, коли всі пари карток знайдено.

Гра «Звуковий ряд» допомагає розвивати фонематичний слух, оскільки дитина повинна уважно слухати та визначати співвідношення між звуками в словах. Вона також сприяє встановленню зв'язку між вимовою та графічними представленнями звуків, що допомагає у процесі алфавітного навчання.

Гра «Звукове лото»

Мета гри - вдосконалення фонематичного слуху та розвиток відповідності між звуками та буквами.

Підготовка.

4. Створіть лото-картки, на яких будуть зображені предмети чи тварини.
5. Під кожним малюнком виведіть літеру, яка позначає перший звук у слові.

Хід гри:

3. Роздайте кожній дитині лото-картку.
4. Вихователь вимовляє слово, а інші шукають на своїх картах відповідний малюнок і літеру.
5. Дитина, яка першою знайде відповідну пару, називає слово та показує свою картку.

3. Гра триває до того часу, поки всі слова не будуть відгадані.

Гра «Звукове лото» допомагає розвивати навички фонематичного слуху та закріплює зв'язок між звуками та буквами. Діти вчаться розпізнавати звуки в словах та пов'язувати їх із відповідними буквами, що сприяє їхньому мовленнєвому розвитку та готовності до читання.

Отже, для розвитку мовленнєвої творчості для дітей передшкільного віку недостатньо лише запропонованого різноманітного мовного матеріалу. Слід використовувати різноманітні види ігрової діяльності, в яких діти будуть активно застосовувати різноманітний мовний матеріал, вирішувати завдання спілкування, що вимагає нових мовних засобів спілкування. [10, с. 39].

2.2. Укладання каталогу ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку

Розвиток мовлення у дітей передшкільного віку служить показником готовності до навчання та визначає рівень їхньої мовленнєвої творчості. Ефективне оволодіння знаннями в школі великою мірою залежить від якості усного мовлення дитини ще до її вступу до школи. Якщо усне мовлення у дитини розвинене належним чином, вона легше освоїть навички читання та письма, що визначає повноту її писемної мови.

Не завжди виявляють різке відставання у мовленнєвому розвитку в дитини в дошкільний період. Це питання часто не отримує відповідної уваги з боку дорослих. Однак відставання в цьому аспекті може ускладнити подальше оволодіння письмом і призвести до появи специфічних помилок, які не завжди легко виправити за шкільних методів.

Тому важливо вчасно виявляти будь-які відхилення у мовленнєвому розвитку дошкільника та вживати заходів для їх виправлення до початку його навчання грамоті. (Рис. 2.1.)

Рис. 2.1. Важливі аспекти мовленнєвого розвитку

Розглянемо дидактичний матеріал для дослідження всіх названих сторін мовлення, для усунення порушень а також, наведено необхідні пояснення щодо його практичного застосування.

Щоб перевірити правильність вимови мовних звуків перед початком навчання грамоти, використовуються словесні ігри, зокрема чистомовки.

У цьому завданні дитина повторює складні для вимови звуки, такі як свистячі (с, сь, з, зь, ц, дз), шиплячі (ж, ч, ш, дж), а також звуки р, р., л, ль, й, разом з вихователем. Така вправа допомагає сфокусувати увагу на конкретних звуках та підготує дитину до подальшого вивчення грамоти.

Розглянемо чистомовки для таких вправ.

- За-за-за – тут прив'язана коза,
- Зу-зу-зу – прив'яжу козу,
- Уз –уз- уз – я ж не боягуз!
- Зі-зі-зі – покатаюсь на козі,
- Зи-зи-зи – не чіпай кози!

- Чі-чі-чі – краплинки блискучі;
- Чок-чок-чок – це побіг струмочок;

- Че-че-че – там річка тече;
- Ча-ча-ча – ось пливе кача.

- Лі-лі-лі- відлетіли журавлі
- Ли-ли-ли – дні осінні відійшли.
- Ло-ло-ло – вже все снігом замело
- Ни-ни-ни – почекаємо весни.

- Су-су-ШУ – шкарпетки сушу
- Шу-шу-СУ – шишки Саші принесу
- Си-си-ШИ – я спішу і ти спіши
- Са-са-ША – вже запала тиша.

Ця вправа сприяє усвідомленню та правильній артикуляції різних звуків перед переходом до вивчення письма.

Дидактична гра «Договори слово» спрямована на навчання дітей чітко вимовляти багатоскладові слова та розвиток їх слухової уваги.

Учасники гри повинні доповнити невимовлені останні склади у фразях, які вимовляє вихователь.

Приклади фраз:

- Ра-ра-ра – починається г....
- Ри-ри-ри – це осені да....
- Ро-ро-ро – у нас нове від....
- Ру-ру-ру – продовжуємо ми гру....
- Рі-рі-рі – стоїть будинок на го...
- Ре-ре-ре – бачу синє мо...
- Ар-ар-ар – ми читаєм наш букв....
- Ри-ри-ри – закінчився хід іг...

Важливо відзначити, що в нормальному мовному розвитку всі артикуляційні особливості мають зникнути не пізніше 5-6 років. Оскільки найчастіше причиною звукових змін є нездатність розрізняти певні звуки на

слух, то роботу слід проводити в напрямку формування у дитини слухової диференціації звуків. Дитиною, яка навчилася розрізняти звуки на слух, надалі самостійно правильно їх вимовляє. Якщо цього не відбувається, слід звернутися до логопеда.

Дидактична гра «Логоритмічні картинки» використовується на початковому етапі роботи над диференціацією звуків. Дослідження, корекція та розвиток слухової диференціації проводяться у грі «Покажи картинку». Під час гри важливо враховувати конкретність запитань та уникати абстрактних формулювань, таких як «де щось». Вихователь може використовувати екран або закривати нижню частину обличчя для уникнення впливу руху очей на відповідь дитини. Зображення не повинно містити зайвих слів-підказок, а педагог має утримуватися від дивлення на правильну картинку. Крім того, у випадку, коли картинки призначені для розрізнення звуків, порівняння їх змісту не є доцільним.

Дидактична гра «Впіймай звук» розроблена для перевірки правильності вимови та навичок слухової диференціації у дітей передшкільного віку. У цій грі, дитина повинна визначити слово, що відрізняється за звуком від інших у мовному ряді. Починаючи з повільного читання, вихователь збільшує швидкість, переконавшись, що діти розуміють завдання. Наведені приклади включають слова зі звуковими відмінностями, такими як свистячі, шиплячі, дзвінкі-глухі, тверді-м'які.

Доцільно використовувати пари слів для слухової диференціації звуків, які часто сплутуються дітьми. Наприклад:

С-Т: син-тин

Т-Ц: тикати-цикати

С-Ш: мишка-миска

Д-Ш: дошка-дочка

Ч-Щ: барабанчик-барабанщик

Щ-ТЬ: щітка-тітка

З-Ж: кажан-казан

Ш-Щ: душ-кущ

С-Ц: серп-церква

З метою закріплення результатів, вихователь може підбирати слова, де звук, що опрацьовується, розташований в різних позиціях у слові, а також враховувати слова зі збігом приголосних.

Щодо звукового аналізу слів, для дошкільників важливо розрізнати звуки у словах, розуміти послідовність звуків та їх місце у слові. Для цього можна використовувати лінійку або шнурочок, де дитина вказує початок, середину і кінець слова, а також визначає місце конкретного звука у слові.

Наприклад:

Шум: [Ш] в кінці

Туш: [Ш] в кінці

Шапка: [Ш] на початку

Машина: [Ш] у середині

Ці методи сприяють розвитку артикуляційних навичок та грамотності мовлення у дітей передшкільного віку.

Гра «Плутанина» розроблена для вдосконалення навичок розуміння та виправлення граматичних помилок у реченнях. Дитина повинна визначити помилки та встановити правильний порядок слів у реченні. Педагог може розширювати гру, додаючи правильні речення, щоб тримати увагу дитини.

Також, гра «Чи може так бути?» використовується для формування розуміння заперечень у реченнях. Діти повинні виправити помилки та сформулювати речення з врахуванням заперечення. Ця гра сприяє розвитку граматичних навичок та розширенню лексичного запасу.

Приклади завдань:

На столі плаває тарілка. (Правильна: На столі лежить тарілка.)

На дереві лежить ворона. (Правильна: На дереві сидить ворона.)

На стіні стоїть телевізор. (Правильна: На стіні висить телевізор.)

Бабуся збудувала пиріжки. (Правильна: Бабуся приготувала пиріжки.)

Милом шкрябають руки. (Правильна: Милою миють руки.)

З крана посміхається вода. (Правильна: З крана тече вода.)

Під кущем дзижчать їжаки. (Правильна: Під кущем шуршать їжаки.)

Щодо розширення словникового запасу, запропоновані словесні ігри можуть включати в себе різні види завдань, такі як називання предметів, узагальнення груп, добір ознак та дій до предмета. Ці ігри допомагають дітям розширювати словниковий запас та розвивати мовленнєві навички.

Формування граматичних систем у дітей передшкільного віку є важливим етапом у розвитку мовлення. Граматична система включає в себе словозміну та словотворення, і ці аспекти мовлення дитина опановує на практичному рівні протягом раннього дитинства.

Гра «Небилиці» створена для розвитку граматичних навичок та творчості дітей. Ця гра сприяє розвитку уяви та вмінню використовувати мовлення для створення вигадок. Розповідь небилиць знайомих казок допомагає дітям розуміти відмінність між реальністю та вигадкою, розвиваючи при цьому їхню мовленнєву компетенцію.

Щодо зв'язного мовлення, розвиток цієї навички важливий для дітей старшого дошкільного віку. Розповіді про події, переказ казок чи мультфільмів сприяють розвитку вміння чітко та послідовно висловлювати

свої думки. Вправи, які стосуються розповіді про власні враження або денні події, допомагають дитині вдосконалювати цю мовленнєву навичку.

Розглянуті підходи до формування граматичних систем та зв'язного мовлення сприяють комплексному розвитку мовлення у дітей передшкільного віку.

Гра «Чим схожі?» є цікавим та пізнавальним методом розвитку мовлення у дітей. Вона сприяє розвитку логічного мислення та здатності виділяти спільні риси між різними об'єктами. Дана гра дозволяє дітям розширювати свій словниковий запас і розвивати аналітичні навички.

Зразки словесних пар:

Крокодил і пенал?

Фломастер і губна помада?

Слон і машина?

Тарілка і посудомийна машина?

Святий Миколай та Великдень?

Сонце, вітер і дощ?

Тканина і глина?

Діжка і кружка

Пароплав і крісло?

Подушка і гуси?

Апельсин і морозиво?

Грак і лисиця?

Пальто і кросівки?

Гра «Порівняй поняття» також спрямована на розвиток логічного мислення та вміння виділяти суттєві ознаки між об'єктами. Це важливе завдання для формування граматичних та семантичних навичок у дітей. Дана гра допомагає вдосконалювати їхні здібності розуміння спільних і відмінних рис різних понять.

Приклад пар слів:

Обід – вечір (частини доби)

Офіціант – таксист (професії)

Потяг – пароплав (транспорт)

Олень – кішка (тварини)

Кава – сік (рідини)

Ставок – озеро (водойми)

Складніші пари:

бричка – сани (їх тягнуть)

жарко – моторошно (відчуття)

телевізор – планшет (техніка)

курка – риба (клюють)

груша – собчєня (з хвостиком)

чєревик – олівець (залишають слід)

художній твір – картина (творчість)

Гра «Поміркуй, чому так?» сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення у дітей. Задавання питань, що стимулюють їхнє власне висловлення та обґрунтування думок, сприяє формуванню навичок самостійного мислення та аргументації.

Приклад запитань:

1. Навіщо люди розмовляють?
2. Чому їсти потрібно столовими приборами, а не руками?
6. Чому потрібно ходити в чистому одязі?
7. Чому люди сваряться?
8. Чому люди подорожують?
9. Для чого люди пишуть одне одному повідомлення в телефоні?
10. Чому є не лише добрі, а й злі?
11. Чому в лісі так багато ялинок і дерев?
12. Чому хвастливих людей не люблять?
13. Чому не можна сидіти на столі?

Ці ігри спрямовані на комплексний розвиток мовленнєвих та когнітивних навичок у дітей передшкільного віку.

Гра «Кольорові історії» є цікавим методом для розвитку та перевірки творчості дитини. У цьому завданні важливо використовувати кольорові схеми для створення речень. Наприклад, діти можуть використовувати різні кольори для створення речень, які відображають певні кольори чи образи.

Гра «Чим схожі?» вимагає від дітей знаходження спільних рис між різними словами. Це розвиває їх уяву, сприяє вивченню схожих та відмінних характеристик предметів і понять.

Гра «Порівняй поняття» розвиває аналітичне мислення, вимагаючи порівняння різних слів за різними критеріями. Це допомагає дітям розуміти взаємозв'язки та властивості різних об'єктів.

Гра «Поміркуй, чому так?» спонукає дітей обґрунтовувати свої відповіді, що сприяє розвитку їхнього логічного мислення та вміння аргументувати свої думки.

Також, театралізовані ігри, такі як «Чарівна паличка» та «Словесне малювання», створюють можливості для творчого вираження та розвитку уяви дітей через рольові ігри та творчий підхід до висловлення думок.

Загальною метою цих ігор є стимуляція творчого мислення, розвиток мовлення та уяви дітей передшкільного віку.

2.3. Презентація каталогу ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку

У дошкільному віці однією з ключових складових дитячого розвитку є формування мовленнєвої компетентності, яка визначається не лише відтворенням слів, а й розвитком знань, умінь і навичок. Забезпечення відповідного мовного середовища для дітей в цьому віці є критично важливим, оскільки воно визначає повноцінне інтелектуальне зростання малят.

Розвиток мовленнєвої творчості дошкільників - це багатоплановий процес, який не обмежується простим відтворенням слів. Він виражається у вияві творчої уяви, естетичної чутливості та емоційно-ціннісного ставлення до світу. Педагог повинен створити оптимальні умови для розвитку мовленнєвої творчості, використовуючи різноманітні форми роботи з дітьми, такі як заняття, ігри, творчі мовленнєві ситуації та інші.

Розвиток мовленнєвої творчості включає у себе вміння дитини виявляти творчу уяву, естетичну чутливість та емоційно-ціннісне ставлення до оточуючого світу. Основною відзначеною рисою мовленнєвої творчості є організованість мовлення за логічними, граматичними та композиційними законами, яке виявляється у вмінні будувати розповіді, володіти комунікативними функціями та виражати свої думки.

Важливо, щоб педагоги дошкільних закладів були виявляли зацікавленість у розвитку мовленнєвої творчості дітей.

- 1) Вихователь повинен систематично оновлювати свої теоретичні знання щодо формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, використовуючи різноманітні методичні заходи.
- 2) Створювати сприятливі умови для розвитку словесної творчості дітей, включаючи облаштування куточків книг, ігрових осередків та забезпечення методичним матеріалом для педагогічного процесу.
- 3) Використовувати різноманітні ігрові вправи та методи, які включають основні підходи, такі як розробка плану, використання зразків та проведення аналізу. Також важливо застосовувати допоміжні методи, такі як нагадування, вказівки, запитання, а також специфічні методи, наприклад, запис дитячих розповідей, створення альбомів та книжок з творчими розповідями.
- 4) Розробляти систему роботи з розвитку мовлення старших дошкільників, яка інтегрується з іншими напрямками, такими як художньо-естетичний, соціально-моральний та креативний розвиток дітей.

Каталог ігор, що пропонується, охоплює дидактичні, словесні, творчі, ігри-фантазування та театралізовані ігри, спрямовані на різні аспекти розвитку мовлення, включаючи вимову, розрізнення звуків, звуковий аналіз слів, розширення словникового запасу, формування граматичних навичок та володіння зв'язним мовленням.

Отже, організація комплексних занять, спрямованих на розвиток мовленнєвої творчості, повинна враховувати інтеграцію з іншими аспектами розвитку дитини, такими як художньо-естетичний, соціально-моральний та креативний розвиток. Такий підхід визначається системністю, а педагоги мають бути готові до постійного підвищення кваліфікації та використання різноманітних методів для досягнення успіху в цьому напрямку.

Висновки до розділу 2

У розділі детально розкрита методика використання ігрової діяльності для розвитку мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку. Виділено важливість не лише різноманітного мовного матеріалу, але й використання різних видів ігор, які активно включають дітей до застосування мовленнєвого матеріалу та вирішення завдань спілкування.

При розробці методики враховано вікові особливості передшкільників, зосереджено увагу на розвитку діалогічного та монологічного мовлення, формуванні навичок культури мовлення. Виділено необхідність удосконалення граматично правильного, чіткого та виразного мовлення, а також використання ігор для виправлення помилок у мовленні під час повсякденного спілкування.

Важливим елементом є навчання пояснювального описового мовлення за допомогою ігрових сценаріїв та словесних доручень. Також, наголошено на використанні ігор-драматизацій та інсценуванні художніх творів для розвитку зв'язного та виразного мовлення.

Каталог ігор для розвитку мовленнєвої творчості включає дидактичні, словесні, творчі, ігри-фантазування та театралізовані ігри. Ці ігри спрямовані на різні аспекти розвитку мовлення, такі як вимова, розрізнення звуків, звуковий аналіз слів, розширення словникового запасу, формування граматичних навичок та володіння зв'язним мовленням.

У цілому, поданий підхід до розвитку мовленнєвої творчості визначається системністю, урахуванням індивідуальних особливостей дітей та активним використанням ігрових методів для досягнення цілей.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі висвітлено особливості становлення мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку через використання ігрової діяльності, проведено теоретичний аналіз цього процесу.

Здійснене дослідження дозволило сформулювати наступні висновки:

1. В ході аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито ключові аспекти розвитку мовленнєвої творчості дошкільників.
2. Визначено, що такі концепції, як природна творча організація дитини, мовленнєво-творча діяльність, включення в повноцінну мовленнєву діяльність та продуктивність мовленнєвих умінь, взаємодіють у формуванні мовленнєвої творчості.
3. Підкреслено, що ігрова діяльність відіграє ключову роль у розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку. Спеціальний акцент зроблено на різноманітних видах ігор, таких як дидактичні, ігри-фантазування, інтерактивні, словесні, творчі та театралізовані, які сприяють формуванню мовних навичок та культури спілкування.
4. Розроблено методикку розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку під час ігрової діяльності. При цьому враховано вікові особливості дітей, зосереджено увагу на розвитку діалогічного та монологічного мовлення, формуванні навичок культури мовлення та використанні різноманітних ігрових прийомів.
5. Представлено каталог ігор для розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку. Зазначено, що цей каталог включає дидактичні, словесні, творчі, ігри-фантазування та театралізовані ігри, спрямовані на розвиток правильної вимови, розрізнення звуків, збагачення словникового запасу та формування граматичних навичок.

Ця робота не лише аналізує наукові підходи до розвитку мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку, але й надає конкретні рекомендації та ігрові форми для ефективного реалізації цього процесу в педагогічній практиці.

Розвиток мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку є важливим етапом їхнього загального розвитку. Цей процес має комплексний характер та вимагає інтегрованого підходу до виховання та навчання. Розглядаючи питання мовленнєвого розвитку, особливу увагу слід зосереджувати на використанні ігрової діяльності, оскільки саме вона є потужним інструментом для розвитку мовленнєвих навичок та творчості у дітей.

Аналіз методів та ігрових форм, представлених у роботі, підкреслює необхідність активного використання різноманітних педагогічних засобів для досягнення оптимального результату у розвитку мовленнєвої творчості. Сприятливий вплив ігрової діяльності виявляється в розвитку мовних умінь, активізації словникового запасу, формуванні культури мовлення та стимулюванні творчого мислення.

Доцільність використання представленого каталогу ігор в практиці роботи з дітьми передшкільного віку полягає в тому, що він враховує важливі аспекти мовленнєвого розвитку та дозволяє педагогам та батькам здійснювати ефективний вплив на цей процес. Комплексність підходу, представленого в роботі, надає можливість стимулювати різні аспекти мовленнєвої творчості, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини.

Отже, дослідження та аналіз проблеми розвитку мовленнєвої творчості в контексті ігрової діяльності свідчать про актуальність та значущість цього напрямку у педагогічній практиці. Враховуючи висновки та рекомендації роботи, можна сказати, що ігровий підхід є ефективним засобом, який сприяє не лише розвитку мовленнєвих здібностей, а й формує в дітей творчий підхід до власного висловлювання та спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти наук. Кер. Т. О. Піроженко, (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ, Фенікс, 2014. 200 с.
3. Богущ А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с.
4. Богущ А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.
5. Брежнєва О. Г. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2018. № 2. С. 12–14.
6. Вашуленко О. Особливості методичного апарату підручників з рідної мови. *Початкова школа*. 2017. №1. С. 55–57.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. Та голов. Ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
8. Вірші для дітей дошкільного віку. URL <https://dovidka.biz.ua/virshi-dlya-ditey-doshkilnogo-viku/>.
9. Гаврилюк М. Сторінками весни : дидактичні та методичні матеріали для розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2018. № 5. С. 4–16.
10. Гавриш Н. В. Навчання розповіді за картиною. *Дошкільне виховання*. 2003. № 1. С. 7–9.
11. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навчально-методичний посібник. Київ : Вид. дім «Шкільний світ». 2006. 119 с.
12. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному дитинстві : Автореф. Дис... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. 2002. 42 с.
13. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

14. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : Навч.-метод. посіб. Київ : Світич, 2019. 160 с.
15. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
16. Єнгаличева І. В. Креативний розвиток дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. *Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота /* голов. Ред. І. В. Козубовська. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. Вип. 36. С. 59–61.
17. Завязун Т. До проблеми розвитку мовлення дошкільників. *Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*. 2021 URL : https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=8.
18. Запорожець А. В. До питання про навчання, виховання і розвиток дітей 6-літнього віку. *Педагогіка*. 1997. № 1. С. 30–36.
19. Іванова В. Словесна творчість дітей дошкільного віку як педагогічна проблема. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань. Вип.1. 2022. С. 120–128.
20. Іншаков А. Діяльнісний підхід до організації словникової роботи з дітьми старшого дошкільного віку. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2015. Вип. 44. С. 203–208.
21. Ісаєва Д. Ю. Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ігровій діяльності. *Наукові здобутки студентів з дошкільної та спеціальної освіти : збірник наукових і науково-методичних праць студентів до III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта : проблеми, пошуки, інновації»* (11-12 травня 2023 р.) / упорядн. О. В. Ковшар, І. Є. Іншакова. Вип. 14. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. С. 73–74.
22. Ісаєва Д. Ю. Розвиток мовленнєвої творчості у дітей передшкільного віку через ігрову діяльність: особливості та педагогічні

аспекти. *The 8th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society»* (October 9-11, 2023) SPC «Sciconf.com.ua». Kyiv, Ukraine. 2023. С. 531–535.

23. Іщенко Л. Розвиток мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. № 41. С. 139–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_41_23/.

24. Калмикова Л. О. Психологія розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 2011. 462 с.

25. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: монографія. Київ : Фенікс, 2008. 497 с.

26. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. 188 с.

27. Карпенко З. С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років: Методичний посібник для практичних психологів. Івано-Франківськ, 1993. 336 с.

28. Ковшар О. В. Організація мовленнєво-творчої діяльності як засіб розвитку особистості дошкільника. *Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць*. Кривий Ріг. 2011. Вип. 33. С. 493–497.

29. Котик Т. М. Загальна характеристика і структура понятійної системи української дошкільної лінгводидактики. URL : <file:///C:/Users/user/Downloads/>.

30. Кравцова І. А. Розвиток мовленнєвих здібностей молодших школярів у театральній-ігровій діяльності. *Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць* /Гол. ред. В. К. Буряк. Кривий Ріг: КДПУ, 2006. Вип. 14. С. 378–383.

31. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації. *Дошкільне виховання*. 2016. №9. С. 6–10.

32. Крутий К. Л. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалі морфології і словотворення): автореф. Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. 44 с.
33. Кудикіна Н. Психологія та педагогіка гри. *Відкритий урок*. 2006. № 5-6. С. 32–36.
34. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х частинах. Ч. 2: Навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.
35. Лісіна М. І. Проблеми онтогенезу спілкування. URL : https://pedlib.ru/Books/3/0032/3_0032-1.shtml.
36. Луцан Н. І. Розвиток зв'язного мовлення дошкільника в мовленнєво-ігровій діяльності: лінгводидактичний аспект. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 119–122.
37. Луценко І. Спілкуємося на рівних : організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 5–10.
38. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. Київ: Вища школа, 1974. С. 300–304.
39. Мега Знайка. Сайт для допитливих. URL : <https://megaznaika.com.ua/virshi-pro-dytiachi-maliunky/>.
40. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2008. 432 с.
41. Паласевич І. Л., Семенюк В. І. Мовленнєво-творча діяльність дітей старшого дошкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Вип. 79. Т. 2. Київ : Гельветика, 2021. С. 30–34.
42. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини: монографія. Київ : Нора-Принт, 2002. 311 с.
43. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В.,

Лапшина І. М., Харченко Н. В.; За заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

44. Савченко О. Я. Уміння вчитись як ключова компетентність. *Компетентнісна освіта: від теорії до практики*. Київ : Плетяда, 2005. Вип.3/4. С. 4–21.

45. Савчин О. М. Роль внутрішнього мовлення у комунікативно-мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 2. С. 157–162.

46. Скрипник Н. І. Психолого-педагогічні засади виховання гуманних взаємостосунків у дітей старшого дошкільного віку : монографія. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. 153 с.

47. Сухомлинський В. О. Рідне слово. Вибрані твори в п'яти томах. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 201–205.

48. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 341 с.

49. Суятинова К. Є. Національно-мовленнєва особистість: стан дослідження дефініції. URL : <https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/85/43.pdf>.

50. Театралізовані ігри. URL <http://interactive.ranok.com.ua/theme/contentview/pochatkova-shkola/lyustrovaniyi-dovdnyk-mistetstvo/teatralzovan-gri-ta-vpravi/teatralzovan-gri-ta-vpravi>.

51. Хомський Н. Роздуми про мову. Львів: Ініціатива, 2000. 242 с.

52. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років /О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. Кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

53. Donaldson Margaret Children's minds. Glasgow: Fontana/Collins, 1978. Pp. 156. URL : <https://doc.rero.ch/record/296964/files/S0305000900007157.pdf>.